

Liburuaren aurkezpenerako hitzak

Agirre Asteasukoaren *Eracusaldia*: Sermoia ikuspegi sozio-diskurtsiboaren argitan. Arantza Ozaeta

Zarauzko Frantsizkotarren komentua, 2010-12-17

Agur t'erdi, euskaltzain jaun-andreok, mahaikideok, entzule etorri zareten guztiok: eguerdi on dezazuela denok. Ohore handia da gaur hemen egotea. Eskerrik asko Euskaltzaindiari eta Mondragon Unibertsitateari eman didaten berme eta laguntzagatik. Eskerrik asko, orobat, tesi zuzendari Luis Mari Larringani ere.

Oso toki aproposa dugu Zarauzko Frantziskotarren komentu hau Agirre Asteasukoaz hitz egiteko. Askok estimatu izan zituen Zarauzko frantziskotarrak euskarazko predikazioan egindako lanagatik, eta, esker on horren seinala da Agirrek bere liburutegia (eta liburutegi oso nabarmena zeukan bere sasoirako, oso gizon irakurria eta jantzia baitzen), bere testamentuan idatzita utzi zuen moduan, Zarauzko frantziskotarrei utzi ziela. Hona etorri nintzen ni ere duela urte batzuk, aita Berazarengana, Agirreren *Eracusaldia* lehen edizioa (1850 urtekoa) ikustera eta eskuztatzerara.

Zergatik Agirre? Corpusaren aukeraketaren auzia dago tesi bat egitean. *Eracusaldia* aukeratu nuen, trilogia bat, sermoiez osatua, sermoi doktrinalez zehazki, 1.500 orrialde inguru, 27 urtean zehar idatziak Fidel Altunaren datazioaren arabera, 1795 Konbentzio Gerran eta Agirre hil urren egon arte idatzia. Erakargarritasun handia izan dut Agirreren prosarekiko, asko gustatzen zitzaidan, eta oraindik ere gustatzen zait. Eta Umberto Eco esango zukeen bezala, tesia egiten duzunean idazle bati buruz, subjektua zure bizitzan instalatzen da.

Gaurko egitekoa da Agirre Asteasukoaren *Eracusaldia* trilogiaren inguruko ikerketa lana aurkeztea. Eta lanaren abiaburuei hitz erdi esan gabe, ezin pasatu. Agirreri egin nion lehen hurbilketa nire aurretik beste batzuek jarraitu zuten

berbera izan zen: hurbilketa edo begirada erretorikoa. Erretorikako estudio gisa planteatu nuen, testu klasikoa eta erretorika klasikoaren arteko lotura justifikatua eta berezkoa zelakoan.

Baina perspektiba erretorikoan ezaugarritzea ezin liteke egin analisi metodo espezifiko baten arabera, baizik eta maila *elokutiboan*, tropo eta figurak kontuan hartuz; eta hara non, Agirre Asteasukoaren lana ez da aberatsa tropo eta figuretan. Nahiz eta Agirreren testuak aberatsak eta konplexuak diren. Eta hor inflexio une bat izan nuen, eta gauzak birbideratu egin nituen.

Hasita nengoen beste irakurketa batzuk egiten: Bajtin, Bronckart, Voloshinov... Eta interakzionismo sozio-diskurtsiboa aurkitu nituen. Marko honen arabera ikerlaria ezin makur edo muga liteke autoreak bere baitan eta huts-hutsean aztertzerak, ezta honen intentzio-asmoak aztertzerak ere... baizik eta obra eraman behar da inskribatzen den dimentsio sozial eta historikoetara.

Diskurtso terminotan pentsatu behar da obra horrela: eta diskurtso terminotan pentsatzeak eskatzen du albo batera uztea fantasma bat, hau da, egilea sortzaile indibidual gisa kontsideratzeko fantasma, edota estrukturalismotik aldentzea, hots, obra bere baitan kontsideratzetik, bere autonomiatik.

Gure ikuspuntutik, diskurtso ikuspuntutik, obra bat aztertzerak ezer baino lehen obra hori sortzen den testuinguruan kokatzea da, obra hori ebaluatzen den eta gestionatzen den espazioan kokatzea, hain zuzen. Esatearen baldintzek zeharkatzen dute *esaten dena*, eta *esaten denak* aldi berean garamatza bere *enuntziario baldintzetara*.

Horrela bada, kokatu gara hizkuntzaren ikuspegi interaktibo baten, Bronckartek esango lukeen moduan, aktibitate sozialaren eta hizkuntzaren arteko harremanetan. Areago, Voloshinoven arabera, hizkuntzazko prozesuak, “goitik beherako” (*descendente*) norabidean kokatzen dira. Eta ikuspegi hau, ikusten duzuenek, oso egokia gertatzen zaigu sermoia ezaugarritzeko.

Gure izarra, akuilua eta obsesioa (sermoia ere oso testu obsesiboa izanik), sermoia praktika diskurtsibo gisa ezaugarritzea izan da. Sermoiaren azterketa lau modulu edo kapitulutan egin dugu. Eta azterketa horiek dira osotasunaren alderdi partzialak.

Batetik, aztertu dugu sermoiaren egitura.

Bestetik, aztertu dugu zein den sermoiaren helburua; Austinen galderari jarraiki “hitz egitea gauzak egitea bada”, zer gauza egitea da sermoia egitea? Sermoilaria zertarako ateratzen den pulpitura aztertu dugu, pragmatikaren ikuspuntutik. Hala, sermoia, ezer baino gehiago, hunkitu eta emozionatu nahi duen diskurtsoa da, eta noski, badu erregulaziotik eta kontu hartzetik, eta badu irakaspenetik ere (cfr. titulua, *Eracusaldia*). Bada tartean, sermoiak entzulearekiko ezartzen duen harreman mota bat, giro bat. Sermoia, zentzu horretan, hitz-hartzen magiko-edo da, eta ibilbide narratiboan zehar kristauak egiten du lurretik zeruainoko bidea.

Aztertu dugu, era berean, sermoian funtsezko den alderdia: polifonia, sermoia zeharkatzen duten ahotsak. Hemen aztertzen dira alderdi interaktibo eta interpertsonalak. Altxorra kapitulu honetan dago, sermoiaren bihotza ahotsak dira, zer ahots ekartzen diren. Pertsona izen-ordainak eta aipugintza aztertu ditugu, estilo zuzena eta zehar estiloa.

Sermoiak ahots eremuak bereizten ditu argi eta garbi eta hierarkiak ezartzen dira, asoziazio eta disoziazio fenomenoak. Guk A B eta C barrutia gisa izendatu ditugu, eta barruti bakoitza nola ekartzen den testura harrigarriki desberdina da.

Ematen du badagoela sermoilariarengan arreta bat esataria identifikatzeko, esatariaren arabera egiteko formulen distribuzioa, eta kontuz ari dela idazlea ez nahasteko.

Noski, ahotsen ekartze hori ez da zorizkoa, ez da egile indibidualak egiten duen hautua ere: baizik eta “neurri” sozio-diskurtsiboa. Diskurtsoa antolatzeke modu bat da, tresna kognitibo bat, oso errentagarria gertatzen dena edukia memoriari iltzatzeko eta memoriari edukia.

Eta A, B eta C barruti horiek dira sermoiaren elementu traktoreak. Aipugintza benetako sinbolo da sermoigintzan; ez da jakintza plantak egiteko, baizik eta sinbolo.

Sermoia da ziurrenik historian dagoen genero bakarra, eta historiako okasio bakarra, zeinetan zita arazo testual inportanteena den.

Sermoia, azken buruan, aipuen inguruan mamitzen den mintza-praktika baita.

Sermoiak bapote makinak bezala funtzionatzen du, iturri hotza (kristauaren ahotsa) eta iturri beroa (Biblia, patristika, Elizaren doktoreak, kontzilioak...) behar ditu. Baina asozioazio eta konfigurazioak aldeztu aurretik determinaturik

edo konsagratuak daude, historian zehar mamituak, eta autore banakokoaren xede-asmoetarik at.

Azken azterketa erretorikakoa izan da, eta ahalegin txiki bat dago *sensibilien* erretorika edo emozioen erretorika hori ezaugarritzeko.

Kapitulu bakoitza beregaina da, eta sermoiaren deskripzioa egiten da. Bakoitzak dauka marko teorikoa, analisisa, ondorioak. Eta alde horretatik, liburua irakur daiteke kapituluka edo atalka, edo osotasunean. Beharbada, atal bakoitzak bere publiko bereizia dauka. Eta dena irakurtzen duenak, topatuko du intentzio konbergente bat, bata besteari begira egoteko intentzio bat, elkar osagarritasun bat. Horren alde aritu gara, behintzat.

Zer esan ondorioetan? Liburu honetan, Agirreren testuei berbisita egiten zaie eta berrirakurketa bat proposatzen. Eta beharbada, irekitzen da bide bat beste idazle klasiko batzuk ere aztertzeko, izan ere, lan honetan erabili diren hainbat hurbilbidek: zitazioak, pragmatikak edo erretorika enuntziatiboak berak, indar ezaugarritzaile handia dute, eta diskurtsoak ezaugarritzeko potentziala. Baita literatur obrarenak ere. Eta halatan, Mitxelenak berak ere iradokitzen zuenez, uztar liteke estudioetan literaturarenganako isuria eta hizkuntzalaritzako tresneria.

Eskerrik asko berriz ere eta atea irekita dago galderentzako.